

PODOBY FILOZOFOVANIA VČERA A DNES

Správa z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou *Podoby filozofovania včera a dnes* (27. februára 2009, Katedra filozofie a dejín filozofie Filozofickej fakulty UK v Bratislave)

Dňa 27. februára 2009 zorganizovala Katedra filozofie a dejín filozofie Filozofickej fakulty UK v Bratislave vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou hostí z Českej republiky a Poľska. Konferencia sa uskutočnila pri príležitosti životného jubilea doc. PhDr. Etely Farkašovej, CSc., mim. prof. V rámci tohto vedeckého podujatia sa prezentovali výstupy z vedeckých grantov: **Teoretické východiská feministického výskumu: epistemologické a metodologické otázky** (vedúca grantového projektu je Etela Farkašová) a **Sondy do dejín slovenského filozofického myslenia** (vedúci grantového projektu je Ladislav Kiczko).

Rokovanie v paralelných sekciách otvoril **Miroslav Marcelli** a so slávnostným príchodom vystúpil **Anton Eliáš** dekan hostiteľskej Filozofickej fakulty UK. Vo svojich vystúpeniach vyzdvihli originálny prístup **Etely Farkašovej**, spájajúci a prepájajúci dva zdanlivo osobité fenomény, filozofiu a literatúru, špecifickým, osobitým spôsobom. Vyzdvihli jej aktivity ako filozofky, spisovateľky, prekladateľky a pedagogičky, ktorá nielen vo svojej tvorbe s empatiou a precíznosťou pristupuje k riešeniu zložitých i zdanlivo marginálnych problémov, dotýkajúcich sa odbornej problematiky i sféry „každodenného“ života.

Dekan Filozofickej fakulty UK vo svojom vystúpení poukázal na potrebu retrospektívnych analýz myšlienok a diela osobností, ktoré tvoria základ vedecko-pedagogických aktivít na najstaršej katedre filozofie na území Slovenska. Zdôraznil význam osobitých, špecifických prístupov, ktoré vedecko-pedagogickí pracovníci systematicky uvádzajú do „praxe“ v rámci rozmanitých aktivít, „formujú“ nimi mladú generáciu a zároveň napriek nepriaznivým podmienkam plnia náročné vedecké úlohy.

V plenárnej prednáške **Milan Zigo** zmapoval úsilie predchádzajúcich generácií pedagógov i vedcov Katedry filozofie od jej založenia (ako Seminára filozofického) po vznik Filozofickej fakulty UK v Bratislave až po súčasnosť. Poukázal na peripetie a množstvo obmedzení, s ktorými sa museli vyrovnávať desiatky osobností pôsobiacich na katedre často pod zložitými ideologickými a politickými tlakmi zo strany vládnych štruktúr pred rokom 1989. M. Zigo upozornil na niektoré zo zložitých a doslova citlivých problémov, ktoré spoluformovali (v pozitívnom či negatívnom zmysle slova) aktivity pedagógov a vedcov.

Po plenárnej prednáške odzneli informácie E. Farkašovej a L. Kiczka o vedeckých grantoch. Následne sa rokovanie rozdelilo do dvoch sekcií. V rámci prvej sekcie **Filozofia, literatúra a feminizmus** v prvej prednáške *Sociálne dimenzie objektivity vedeckého poznávania* **Etela Farkašová** sa sústredila na problematiku objektivity vedeckého poznávania. Vo svojom príspevku reflektovala diskusie prebiehajúce vo feministických epistemológiách, v ktorých sa na tento pojem nazerá ako na historicky sa vyvíjajúci a prepojený s dobovým kontextom. E. Farkašová si všimla najmä sociálny charakter objektivity vedeckého poznávania a vedy ako historicky a kultúrne podmienenej aktivity vedeckých komunit.

Zuzana Kiczková v príspevku *Cesta k prežívanej a vyrozprávanej skúsenosti* sa zamerala na objasnenie teoretického pozadia orálnej histórie, pričom ako základné koncepty metodologickej inšpirácie brala do úvahy najmä situovanosť, pozicionalitu, ako aj teóriu stanoviska. **Mariana Szapuová** nadviazala svojím vystúpením *Epistemické komunity a problém situovanosti aktérov vedeckého poznávania* na predchádzajúce vystúpenie a skúmanie problému situovanosti. Všimla si rozličné interpretácie tézy o situovanosti a snažila sa o jej rozvinutie,

a to prostredníctvom analýzy otázky epistemických komunit, ktoré sa v referáte tematizujú v kontexte otázky sociálneho a komunálneho charakteru tvorby vedeckého poznania.

Norbert Mikláš si kládol vo svojom vystúpení *Možnosti a obmedzenia individuálneho štýlu vo filozofii* otázku, do akej miery sa neosobný, neutrálny vedecký štýl a individuálny štýl ovplyvňujú, a zároveň hľadal odpoveď na otázku, ktorý z týchto dvoch prístupov je vhodnejší na filozofickú reflexiu. **Miroslav Marcelli** sa zamýšľal nad postavením fragmentárneho písania v rámci filozofickej tvorby. Vo svojom vystúpení *Neistá existencia fragmentu* poukázal na neopodstatnenosť periférneho postavenia tohto žánru, pričom vychádzal z akceptácie požiadavky nového chápania periférie a javov, ktoré „sa rodia na okraji“; tieto reflexie rozvíjal v kontexte knihy *Fragmenty – s občasnou túžbou po celostnosti* Etely Farkašovej.

Martin Nuhliček v príspevku *Epistemológia „zdravého rozumu“ Thomasa Reida* priblížil zdanlivo zabudnutý systém teórie poznania, ktorým jeho autor, škótsky filozof 18. storočia, reagoval na skeptické závery svojich predchodcov.

Poobedňajšie rokovanie v tejto sekcii otvorila **Mária Bátorová** vystúpením *Dimenzie osobnosti Etely Farkašovej (dielo a jeho kontexty)*. Poukázala na viaceré aspekty autoreflexie ženského sveta cez motívy diela. Sústredila pozornosť na problém komunikácie cez text ako možnosť kvalitnej existencie. **Marta Zágoršeková** vo svojom esejisticky ladenom vystúpení nastolila otázku problému kultúrnej identity súčasnej slovenskej filozofie. Načrtla dominantné kultúrne difúzie, ktoré môžu posilniť a či zoslabiť inkluzivitu slovenskej filozofie.

Eva Maliti-Fraňová sa zamyslela nad možnosťami a formami ženského písania na podklade textov E. Farkašovej. Vo svojom vystúpení *Nad textíliami ženského rukopisu (niekoľko myšlienok o tvorbe spisovateľky E. Farkašovej)* vychádzala z reflexie najmä novších prác autorky, myšlienky z ktorých odzneli vo viacerých referátoch účastníkov konferencie a vhodne doplnili atmosféru rokovaní.

Josef Šmajš odôvodnil vo svojom vystúpení *K problému ontologie kultury* potrebu ontologickej interpretácie kultúry. Rozšíril spektrum úvah nad pozíciami dvoch svetov: prírody a kultúry, a to z hľadiska evolučnej ontológie.

Posledné tri vystúpenia v tejto sekcii boli venované E. Farkašovej. **Jana Zezulová** v príspevku *Feministická reflexia vybraných postáv v dielach E. Farkašovej* sa pokúsila o osobnú reflexiu s feministickým „nádychom“, z pozície ktorej sa zamyslela nad niektorými aspektmi vzťahov vybraných literárnych postáv z diel autorky. **Emil Višňovský** sa sústredil na pragmatistické motívy vo feministickej filozofii E. Farkašovej. Poukázal na súčasný trend rozvoja „feministického pragmatizmu“ a „pragmatistického feminizmu“ a na skutočnosť, že tvorba E. Farkašovej je príkladom prieniku týchto dvoch filozofií. **Lenka Krištofová** reflektovala fenomén fragmentárnosti, medzery, či zamlčaného vo feministickej filozofii. Hľadala paralely medzi prozaickou tvorbou Farkašovej a ďalších autoriek (Kristeva, Durasová).

Rokovanie druhej sekcie **Sondy do filozofickej tvorby na Katedre filozofie FiF UK** začalo vstupnou informatívnou prednáškou **Milana Zigu**: *Náčrt vývinu a pôsobenia KF na FiF UK v 50. – 80. rokoch minulého storočia*. Referent sa pokúsil zachytiť základné organizačné premeny hosťiteľskej katedry filozofie. Príspevok rozvíjal tému plenárnej prednášky v širších kontextoch.

Jozef Piaček v nadväznosti na úvodnú prednášku uvažoval nad fenoménom Bratislavskej filozofickej školy. Pozornosť vo svojom vystúpení nazvanom *Michal Suchý a ontologický potenciál BFŠ* sústredil na jednotlivé osobnosti (M. Suchého, I. Hrušovského, V. Filkorna, V. Černíka) a na ich prínos k pertraktovaniu problému bytia.

Barbara Szotek upriamila pozornosť publika na špecifickú tvorbu Aleksandra Świątchowskiego (*Nauka i jej rola społeczna w ujęciu Aleksandra Świątchowskiego*), zobrazujúceho tézy o evolúcii pozitivismu.

Lenka Bohunická priblížila proces formovania marxistickej etiky ako samostatnej vedeckej disciplíny, ktorej sa venovala pozornosť od 60. rokov minulého storočia aj na hosťiteľskej katedre, ako aj na iných slovenských i českých vysokoškolských pracoviskách. Vo svojom vystúpení *Teoretický vklad J. Kánskeho k problému vymedzenia predmetu marxistickej etiky v 60. rokoch minulého storočia* kriticky poukázala na špecifický prínos tvorby Jiřího Kánskeho, ktorý vo svojich prácach dospel k etablovaniu etiky ako samostatnej disciplíny.

Vystúpenia **Vladimíra Lešku** a **Zlatica Plašienkovej** vychádzali z reflexie výnimočnej postavy slovenskej kultúry Juraja Cígera. **V. Leško** vo svojom vystúpení *Cígerov Descartes alebo zápas o filozofiu* poukázal na originálnosť diela slovenského lekára a filozofa, na ťažkosti, ktoré musel prekonávať pri presadzovaní svojej náročnej filozofickej koncepcie. **Zlatica Plašienková** (*Rozkrývania perspektív praktickej filozofie v tvorbe Cígera a Farkašovej*) podrobila komparácii dve zdanlivo neporovnateľné osobnosti a ich názory dotýkajúce sa profilovania úlohy filozofie v doslova „terapeutickom“ význame, ktorý môže filozofia – za istých predpokladov – nadobudnúť, ako na to poukazuje tvorba spomínaných autorov. **Teodor Münz** presunul pozornosť pléna na tvorbu jubilančnej. Vo svojom vystúpení *Význam subjektu vo filozofii Etely Farkašovej* ocenil postavenie subjektu v tvorbe tejto filozofky a poukázal na viaceré styčné body medzi jej nahliadaním a svojimi názormi.

Českí filozofi **Jan Zouhar** a **Jiří Svoboda** nadviazali vo svojich vystúpeniach (*Česká filozofie 60. let a krásná literatura* a *O filozofii v neklidné době*) na predchádzajúce referáty. **Jan Zouhar** sústredil pozornosť na interpretáciu problému človeka a na jeho špecifické vykreslenie v rokoch, keď okrem oficiálne predkladaných koncepcií súbežne plynula „iná“ interpretácia, ktorú prezentovali osobnosti typu Karla Kosíka či Jana Patočku. Trecie plochy týchto dvoch skutočností, tentokrát očami filozofa Lubomíra Nového, interpretoval **Jiří Svoboda**.

Poľský filozof **Andrzej Kiepas** zameral pozornosť na tvorbu Ch. Taylora (*Etyka autentyczności w kontekście pytania o podmiotowość człowieka*) a na konzekvencie, ktoré z myšlienkového odkazu tohto autora vyplývajú pre súčasné filozofické a etické myslenie.

Teodora Kuklinková voľne nadviazala na vystúpenie Milana Žigu. Podrobne zhodnotila pozitíva i nedostatky zborníka *Philosophica* vo vystúpení *Plusy a minusy zborníka Philosophica v 60. a 70. rokoch*. Ďalší vystupujúci **Josef Coufal** sa zamyslel nad potrebou profilácie špecifickej teórie rýchlosti vo filozofickom myslení.

Vystúpenie **Ladislava Hohoša** bolo zamerané na teoretický prínos Jiřího Suchého člena katedry filozofie v 60. rokoch minulého storočia, pre tvorbu ktorého bol charakteristický interdisciplinárny prístup a rozhľad najmä v otázkach sociológie.

Posledné dve vystúpenia sa opierali najmä o reflexiu tvorby Teodora Münza, aj keď z osobitých uhlov pohľadu. **Kristína Korená** si všimla vo svojom vystúpení *Nietzsche v prácach Svätopluka Štúra a Teodora Münza* predovšetkým fakt, že v slovenskom prostredí sa záujem o osobnosť a dielo F. Nietzscheho objavuje vypuklejšie najmä v druhej polovici 20. storočia. Zároveň sa snažila poukázať na niektoré styčné body, ako aj odlišnosti v prístupe S. Štúra a T. Münza k nemeckému filozofovi. **Erika Lalíková** v referáte *Limity historiografie slovenskej filozofie v povojnovom období* na podklade niektorých prác J. Kocku a T. Münza venovala pozornosť reflexii problémov, ktoré súvisia s problematikou koncepcie dejín slovenskej filozofie.

Možno konštatovať, že konferencia splnila svoj plánovaný cieľ: reflektovať výstupy z oboch grantových úloh a zároveň priblížiť aspoň niektoré aspekty tvorby E. Farkašovej, ktorá participuje na oboch projektoch. V pracovnej atmosfére prebiehala diskusia o mnohých problémoch a o hľadaní ich riešení. Príspevky z konferencie budú publikované v zborníku.

Erika Lalíková